

Ödeshögs kommun

Biblioteksplan för Ödeshögs kommun

perioden 2024-2027

Antagen av:	Kommunfullmäktige
Datum:	2023-11-27 §114
Börjar gälla från och med:	2024-01-01
Diarienummer:	SBN 2023/119, BUN 2023/140, KS 2023/280, KF 2023/280
Dokumentansvarig:	Enhetschef kultur- och fritid
Tidpunkt för aktualitetsprövning:	Varje mandatperiod eller vid behov

Innehåll

1	Varför en biblioteksplan?	4
2	Förutsättningar	5
3	Utvecklingsområden	7
4	Samarbeten och nätverk	7
4.1	Götabiblioteken – 14 bibliotek i samarbete	7
4.2	Folkbibliotek och skolbibliotek	8
4.3	Särskilda grupper	8
4.4	Barnens rättigheter – Barnkonventionen lag från 1 januari 2020.....	8
5	Folkbibliotekets mål 2024-2027	9
5.1	Förverkligande och utveckling av mål	9
5.1.1	Mål nr 1 (kvalité och bredd)	9
5.1.2	Mål nr 2 (livslångt lärande).....	10
5.1.3	Mål nr 3 (läsfrämjande)	11
5.1.4	Mål nr 4 (lokal anknytning)	12
5.1.5	Mål nr 5 (medborgarperspektiv)	13
5.1.6	Mål nr 6 (miljö)	13
5.1.7	Mål nr 7 (demokrati och yttrandefrihet).....	14
5.1.8	Mål nr 8 (bibliotek för alla).....	15
6	Utvärdering och uppföljning av biblioteksplan för folkbiblioteket	16
7	Inledning skolbiblioteksplan	17
8	Bakgrund	17
8.1	Lagkrav.....	17
8.2	Medie- och informationskunnighet och artificiell intelligens.....	19
8.3	Samverkan mellan olika yrkesgrupper inom skolan	19
9	Skolbibliotek i Ödeshög	19
9.1	Uppdrag	19
9.2	Utvecklingsområden	21
9.3	Mål	21
9.4	Uppföljning	21
9.5	Ansvar	21

1 Varför en biblioteksplan?

Varje kommun ska ha en politiskt antagen plan för den kommunala biblioteksverksamheten (Bibliotekslag, SFS 2013:801). Biblioteksplanen ska peka ut bibliotekens roll i den kommunala verksamheten och uttrycka den politiska organisationens vilja till utveckling inom biblioteksområdet på kortare och längre sikt.

I planen beskrivs översiktligt hur biblioteksverksamheten ser ut idag i Ödeshögs kommun, vilka samarbeten som finns bakom verksamheten och hur vi vill att verksamheten utvecklas fram-över. I den kommunala biblioteksverksamheten ingår såväl folkbiblioteket som skolbiblioteken. Folkbiblioteket ger också särskild service åt andra kommunala verksamheter som t ex äldreomsorgen.

Biblioteksplanen är uppdelad i två delar, först kommer planen för folkbiblioteket och sedan kommer planen för skolbiblioteken.

Ödeshögs kommuns biblioteksplan har utformats med utgångspunkt från kommunens befolkningsmässiga förutsättningar samt styrande dokument och lagar som:

- Bibliotekslagen (SFS 2013:801 t.o.m. SFS 2017:768),
- Barnkonventionen (lag från 1 januari 2020),
- Den regionala biblioteksplanen,
- Ödeshögs kommunplan antagen av fullmäktige för mandatperioden 2023-2026,
- Samhällsbyggnadsnämndens planeringsdirektiv,
- Skollagen (SFS 2010:800),
- Lgr 11 – läroplan för grundskola samt förskoleklass,
- Barn- och utbildningsnämndens planeringsdirektiv,
- Läroplan för förskolan Lpfö 18,
- Globala målen i Agenda 2030, mål 4,5 och 16.

2 Förutsättningar

Ödeshög har 5 317 invånare (221231) och av dessa är cirka 11 % utrikesfödda. Var fjärde invånare pendlar ut från kommunen för att arbeta.

I Ödeshög finns tre kommunala förskolor, två fristående förskolor samt en dagbarnvårdare.

I kommunen finns också tre grundskolor, Fridtjuv Bergskolan med årskurs F-5, Rök skola med årskurs F-3 och Lysingskolan med årskurserna 6-9.

I Ödeshög finns ett folkbibliotek sedan 1985 i centrala lokaler vid torget i Ödeshög. Personalstyrkan 2023 består av två heltidstjänster och en halvtidstjänst.

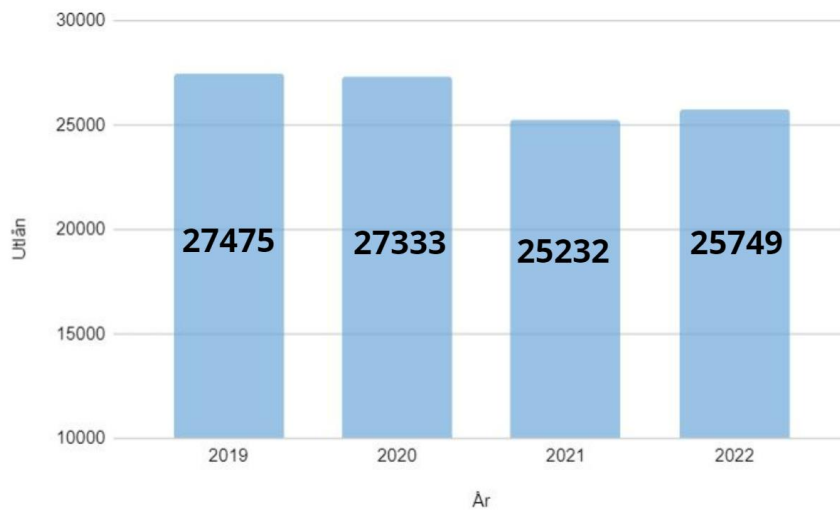
Röks skola, Fridtjuv Bergskolan och Lysingskolan har skolbibliotek av varierande standard och som sköts av respektive skola, under rektors ansvar och i samarbete/samråd med personal från folkbiblioteket. En ny tjänst som skolbibliotekarie finns från augusti 2023 på heltid som har ansvar från förskolan till högstadiet.

Sedan 2021 har folkbiblioteket en grundbemanning på 33 timmar per vecka och under som-marmånaderna är det 29 timmar per vecka. Dessutom har biblioteket meröppet varje dag mellan 09.00-21.00. Meröppet innebär att bibliotek är öppet utan personal. Låntagare skriver på ett avtal och har en kod kopplat till sitt lånekort. I och med detta är biblioteket tillgängligt 84 timmar per vecka. Det mer öppna biblioteket leder inte bara till låntagares möjlighet att låna böcker, läsa tidningar utan fungera också som en mötesplats.

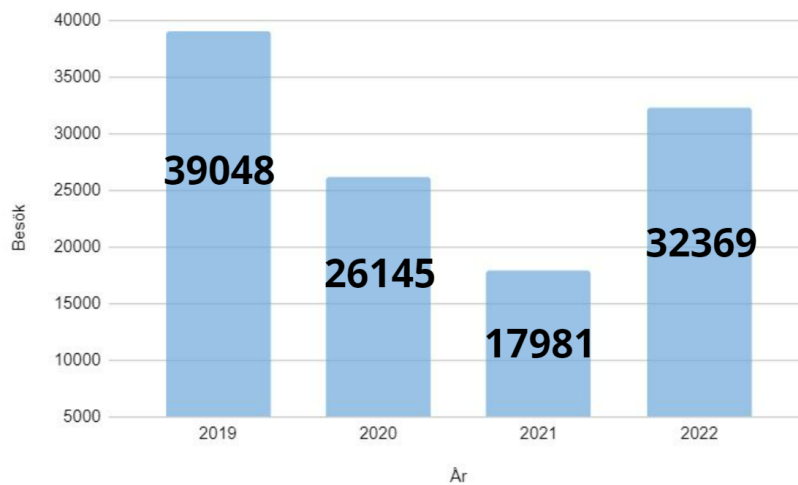
Under pandemiåren 2020 och 2021 minskade antalet besök. Vi ser nu på statistiken att både låntagare och antalet utlån har återhämtat sig.

Meröppet för 2022 visar ett snitt på cirka 200 besökare per månad.

Utlån

Besökare

3 Utvecklingsområden

De senaste åren har vi sett stora förändringar i samhället som påverkar bibliotekets arbete och fokus. Den digitala utvecklingen går snabbt framåt. Mer och mer av människors tid spenderas på nätet och när fler samhällsfunktioner blir digitala. Detta ger oss bland annat möjligheter att möta våra användare på nya arenor, erbjuda nya typer av medier samt utveckla och effektivisera vårt arbetssätt. Samtidigt leder det till att fler hamnar utanför det digitala samhället, på grund av bland annat okunskap, osäkerhet eller ekonomiska faktorer. Dessa grupper måste ges möjlighet att delta i samhället och det är vårt uppdrag att bistå dem med kunskap om hur de använder sig av de digitala verktyg som behövs för att klara av vardagen.

Bibliotekets roll som tillgänglig mötesplats, där diskussioner och debatter kan ske, blir allt viktigare i ett samhälle där denna typ av mötesplatser blir allt färre. Även tillgången till information, och kunskap om källkritik, är av stor betydelse i vårt samhälle där den informationsmängd vi varje dag tar del av kan vara svår att sälla i.

Det läsfrämjande arbetet för barn och unga är en mycket viktig del av bibliotekets arbete, vilket också speglar sig under de flesta av bibliotekets mål.

Ödeshögs folkbibliotek är den enda öppna verksamhet/lokal som allmänheten har tillgång till året om. Befolkningmässigt ligger Ödeshög med sina 5 317 invånare bland de mindre svenska kommunerna. Kommunen är dock förhållandevis stor till ytan. Faktorer som också påverkar folkbibliotekets och skolbibliotekens verksamhet och behov av utveckling, är befolkningens utbildningsnivå och sysselsättningsgrad. I Ödeshög har (2022) 29 % av befolkningen efter-gymnasial utbildning, en andel som ska jämföras med riksgenomsnittet för Sveriges kommuner (Östergötland) på 44 %. Den öppna arbetslösheten låg i januari 2023 på 4,8 % mot ett rikssnitt på 6,8 %. Uppgifterna har hämtats från www.kolada.se

Siffrorna pekar på att det i kommunen finns ett särskilt behov av att sänka trösklarna till fort-satt bildning och utbildning för kommuninvånarna. Ödeshög ligger geografiskt bra till vad gäller pendlingsavstånd till högskolorna i Linköping och Jönköping.

4 Samarbeten och nätverk

4.1 Götabiblioteken – 14 bibliotek i samarbete

Götabiblioteken är ett samarbete mellan Regionbibliotek Östergötland, de tretton Östgöta-kommunerna samt Tranås kommun. Sedan 2011 har de 14 biblioteken en gemensam bibliotekskatalog vilket underlättar samarbetet mellan biblioteken och ger låntagarna tillgång till alla bibliotekens utbud och service.

Med ett lånekort hos Götatabiblioteket får man tillgång till cirka 1,5 miljoner böcker, ljudböcker, talböcker, e-medier, filmer, spel, tidningar och därtill flera databaser. Med en enda gemensam katalog får alla mer av allt.

Redan idag samverkar biblioteket med aktörer i och utanför kommunen. Genom samverkan kan värdefulla och intressanta möjligheter skapas och biblioteken vara platser för kunskapsutbyte och lärande.

4.2 Folkbibliotek och skolbibliotek

Folkbiblioteket och skolbiblioteken har olika uppdrag men arbetar alla med målgruppen barn och unga. Folkbiblioteket samverkar med barnhälsovården och specialpedagogerna och gör riktade insatser för att lässtimulera och möta barn och barnfamiljer på deras fritid. Folk-biblioteket är öppet för alla och hör organisatoriskt till samhällsbyggnadsnämnden. Skolbiblioteken utför en del av skolans pedagogiska uppdrag och varje skolbibliotek har sin särskilda målgrupp i elever och personal på respektive skola. Rektor har ett tydligt ansvar för skolbiblioteksverksamheten. Skolbiblioteken hör organisatoriskt till barn- och utbildningsnämnden.

4.3 Särskilda grupper

Bibliotekslagen säger att alla medborgare har rätt till likvärdig biblioteksservice och pekar därför ut vissa grupper i samhället som särskilt ska beaktas:

1. Barn och unga,
2. Personer med funktionsnedsättning,
3. Personer med annat modersmål än svenska.

Runt de särskilda målgrupperna finns ”kringgrupper” som insatser i en plan kan rikta sig till, som t.ex. föräldrar eller andra vårdnadshavare, pedagoger och fritidspersonal, personal och kontakter inom SFI (Svenska För Invandrare) m.fl.

4.4 Barnens rättigheter – Barnkonventionen lag från 1 januari 2020

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (art. 12,13 och 28) är det en rättighet för alla barn och ungdomar att kunna läsa, förstå och göra sin röst hörd. För att kunna omvandla in-formation till kunskap och bli delaktig i ett demokratiskt samhälle behöver barn och ungdomar vägledning i att källkritiskt söka, välja och värdera information. Högläsning, lässtimulans och många tillfällen att samtala om litteratur bidrar till lusten att läsa och ger läsengagemang. En stark läskultur i skolan stärker elevers språk- och kunskapsutveckling.

5 Folkbibliotekets mål 2024-2027

Vi vill att folkbiblioteket ska:

1. Tillhandahålla ett varierat och aktuellt utbud av media av hög kvalitet,
2. Stimulera till och stödja ett livslångt lärande och underlätta för kommunens invånare att nå högre utbildning,
3. Väcka läslust och stimulera till vidareläsning,
4. Vara kommunens centrum för lokalhistoria - genom den digitala hembygdsboken,
5. Efterfråga och tillmötesgå kommuninvånarnas behov och önskemål,
6. Vara en plats som stimulerar till kreativa möten mellan människor,
7. Aktivt bidra till demokratins och yttrandefrihetens främjande,
8. Vara jämlikt vad gäller tillgång till media och samhällsinformation för alla.

Fortsatt arbete under planperioden är att folkbibliotekets olika verksamheter samordnas med övriga verksamheter i kommunen samt att folkbibliotekets och skolbibliotekens samarbete stärks. I planen förstärks utvecklingsarbete för digitalisering och barn och ungas delaktighet i bibliotekets verksamhet.

5.1 Förverkligande och utveckling av mål

Till varje mål finns en beskrivande avsiktsförklaring med hänvisning till lagstiftning och en sammanfattning av hur biblioteken arbetar idag för att uppnå målen.

Därefter följer punkter som pekar ut områden som ska utvecklas inom perioden 2024-2027. Planen följs upp via verksamhetsberättelse och vissa angivna nyckeltal.

5.1.1 Mål nr 1 (kvalité och bredd)

Folkbibliotekets utbud av medier och tjänster ska präglas av kvalitet och allsidighet. En för alla medborgare fri tillgång till information av hög kvalitet och fria mötesplatser är ett fundament för det demokratiska samhället.

Folkbiblioteket i Ödeshög ska erbjuda ett brett utbud av media som motsvarar låntagarnas behov och önskemål samt möjliggör för var och en att på egen hand bilda sig en informerad uppfattning.

Idag förverkligar vi målet genom att:

- ha professionell personal med hög medie- och informationskompetens,
- ha ett brett utbud av medier som hålls aktuellt genom kontinuerliga inköp och,
- kontinuerlig gallring,

- vara lyhörda för allmänhetens önskemål och ta ställning till alla, inköpsförslag,
- beakta demokratiska aspekter i medieurval,
- inom Götabiblioteken finns en ny medieplan framtagen (våren-22) för att säkerställa bredd och kvalitet.

Det här vill vi utveckla 2024-2027:

- utifrån FNs konvention om barns rättigheter genomlysna vår verksamhet i syfte att hitta,
- örbättringsområden för målgruppen barn och unga,
- mer delaktighet från allmänheten i bibliotekets utbud av medier och tjänster,
- öka andelen aktiva låntagare.

Nyckeltal:

- andel aktiva låntagare
- antal lån för åldersgruppen 10-16 år
- antal lån per invånare

5.1.2 Mål nr 2 (livslångt lärande)

Folkbiblioteket ska stimulera till och stödja ett livslångt lärande och underlätta för kommunens invånare att nå högre utbildning. Livslångt lärande handlar om möjligheten till vidareutvecklande studier under hela livet. I bibliotekets uppdrag ingår att vara kommunens lärcentrum som vänder sig till alla vuxenstuderande, med särskild tonvikt på distansstuderande på högskolenivå.

Idag förverkligar vi målet genom att:

- erbjuda studieplatser med digital utrustning åt studerande på högskolenivå och andra vuxenutbildningar i bibliotekets lokaler,
- handleda studenter i sökteknik och källkritik,
- via fjärrlånesamarbete tillhandahålla kurslitteratur.

Det här vill vi utveckla 2024-2027:

- öka samverkan med folkbildningsverksamheten så att studiecirklar bedrivs på biblioteket,
- se över bibliotekets lokal och utbud av studieplats för att motsvara de behov som finns hos de studerande.

Nyckeltal:

- antal inköpt kurslitteratur,
- antal fjärrlån,
- antal genomförda studiecirklar.

5.1.3 Mål nr 3 (läsfrämjande)

Folkbiblioteket ska väcka läslust och stimulera till läsning. Utvecklingen av en god läsförmåga hänger nära samman med lusten att läsa och positiva läsvanor. För barn och unga som växer upp i familjer med liten eller ingen läsvana är de läsoplevelser som kan stimuleras från biblioteken extra viktiga. Biblioteket, förskolan och grundskolan ska i samverkan svara för språk-utvecklande och läsfrämjande insatser för barn och unga (se även skolbibliotekens plan).

Idag förverkligar vi målet (barn och unga) genom att:

Skola

- genomföra bokprat eller andra läsfrämjande insatser för skolklasser,
- bjuda in skola och förskola till studiebesök och visningar av det fysiska och det virtuella biblioteket,
- erbjuda skolan och omsorgen rådgivning, lästips, urval av media för temaläsning och utlån av gruppuppsättningar och språkstimulerande material,
- informera pedagogisk personal och föräldrar om barnböcker och språkutveckling och inspirera till läsning,
- erbjuda anpassade medier för barn med läshandikapp eller andra funktions-nedsättningar,
- via läsombud i förskolorna få ut relevant information till pedagogerna, och tipsa om bokkassar, temaläsning, nya böcker mm,
- samverka med skolbiblioteksgruppen för en utveckling av skolbiblioteken i kommunen,
- samverka med skolbiblioteksgruppen när det gäller inköp och uppdatering av ny litteratur.

Familj

- arrangera evenemang för barnfamiljer som exempelvis genom teatrar och lovarrangemang.

Fritid

- stimulera läsintresset genom t.ex. sommarboken.

Idag förverkligar vi målet (vuxna) genom att

- arrangera litterära program med boktips m.m. för allmänheten och för särskilda målgrupper,
- skylta, marknadsföra och tipsa om litteratur på hemsida och sociala medier.

Det här vill vi utveckla under perioden 2024-2027:

- skapa förutsättningar för ökad digital delaktighet genom att informera om de möjligheter Götabiblioteken ger
- utveckla konceptet kring barns språkutveckling i samverkan med barnhälsovården och förskolan, genom exempelvis föräldramöten på biblioteket
- föra in programaktiviteter för läs- och skrivfrämjande som en naturlig del i utbudet av lovaktiviteter
- ge barn och unga möjlighet att påverka och vara delaktiga i verksamheten, t ex. genom referensgruppen biblioteksspanarna
- genom att delta vid olika arrangemang för att visa vad biblioteket har att erbjuda

Nyckeltal:

- antal studiebesök
- antal bokprat/antal berörda elever antal besökare vid olika evenemang

5.1.4 Mål nr 4 (lokal anknytning)

Folkbiblioteket ska vara kommunens centrum för lokallitteratur, lokalhistoriska studier och forskning. Biblioteket har ett särskilt ansvar för att tillgängliggöra litteratur och forskning med lokal anknytning.

Idag förverkligar vi målet genom att:

- samla och tillgängliggöra lokal information, litteratur och kultur på biblioteken i den digitala hembygdsboken,
- erbjuda lokalhistoriska arrangemang, som lokalhistoriska bokpresentationer, filmvisningar, utställningar och föredrag,
- erbjuda rådgivning vid släktforskningsfrågor och tillhandahålla databaser för släktforskning,

Det här vill vi utveckla under perioden 2024-2027:

- digitalisera och tillgängliggöra delar av bibliotekets lokala samlingar på hemsidan,
- göra äldre foton och bildmaterial sökbara i en digital samling,
- när möjlighet finns söka projektmedel för att fortsätta utveckla den digitala hembygdsboken.

Nyckeltal:

- antal lokalhistoriska aktiviteter,
- antal nya inlägg i den digitala hembygdsboken.

5.1.5 Mål nr 5 (medborgarperspektiv)

Folkbiblioteket ska efterfråga och tillmötesgå kommuninvånarnas behov och önskemål. En viktig del av den gemensamma värdegrund som ska finnas i allt arbete och i alla tjänster som utförs i Ödeshögs kommun, handlar om att vi ska bli medvetna om och ha medborgarens perspektiv i allt vi gör.

Idag förverkligar vi målet genom att:

- i möjligaste mån följa upp låntagares önskemål om inköp eller fjärrlån
- ge möjlighet åt föreningar och enskilda som vill arrangera föredrag eller liknande i våra lokaler

Det här vill vi utveckla 2024-2027:

- regelbundet marknadsundersöka vilka förväntningar kommuninvånarna har på bibliotekets verksamhet,
- i och med meröppet erbjuda föreningar lån av hembygdsrummet för exempelvis styrelsemöten.

Nyckeltal:

- antal undersökningar/enkäter av kommuninvånarnas förväntningar på biblioteksverksamheten.

5.1.6 Mål nr 6 (miljö)

Folkbiblioteket ska vara en plats som stimulerar till kreativa möten mellan människor, kulturer och idéer. Biblioteket strävar efter att vara kommunens vardagsrum, en plats för sociala möten och utbyte av tankar och idéer. På biblioteken finns inbjudande miljöer som ger tillfälle för möten efter allas behov – från lugna läs-, studie- och arbetsmiljöer till platser för samtal och umgänge.

Idag förverkligar vi målet genom att:

- erbjuda generösa öppettider,
- erbjuda tillgång till datorer, WiFi, kopiatorer, programvaror och annan digital utrustning,
- erbjuda utställningsyta,
- i samverkan med föreningar, organisationer och andra, erbjuda olika typer av kulturella och litterära arrangemang med aktuella teman för olika målgrupper,
- erbjuda föreningar att marknadsföra sin verksamhet på biblioteket dels genom anslagstavlan och genom utställningar,
- kontinuerligt förnya skyltning, inredning och utbud.

Det här vill vi utveckla 2024-2027:

- öka flexibiliteten i hur bibliotekslokalerna kan användas samt tillgängliggöra dem för,

föreningar/studiecirkel genom meröppet.

Nyckeltal:

- antal arrangemang antal besök per invånare.

5.1.7 Mål nr 7 (demokrati och yttrandefrihet)

Alla delar i folkbibliotekets verksamhet ska genomsyras av målet att verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Det gäller allt från urval och inköp av medier till programverksamhet och användning av biblioteksrummet.

Demokratibegreppet är dock inte helt lätt att ringa in och kan användas på många olika sätt.

I vår användning av begreppet utgår vi ifrån de mänskliga rättigheterna och att dessa är universella och gäller för alla. De slår fast att alla människor, oavsett land, kultur och sammanhang, är födda fria och lika i värde och rättigheter. Till följd av detta lägger vi speciell vikt på de grupper där det finns risk att deras mänskliga rättigheter inte respekteras.

För ett folkbibliotek betyder att arbeta för det demokratiska samhällets utveckling också att arbeta för att stärka och värna individens möjligheter till inflytande i samhället.

Detta sker bland annat genom att göra information och kunskap tillgängliga, ge tillgång till samhällsinformation samt att fungera som en plats för förtidsröstning i den mån lokalerna tillåter det. Folkbibliotekets roll som en plats där folk kan mötas och dela sin kunskap med varandra blir allt viktigare. Folkbiblioteket är en icke-kommersiell mötesplats för människor med olika bakgrunder, åsikter och förutsättningar.

Alla besökare ska bemötas professionellt utifrån sina förutsättningar. Socio-ekonomisk ojämlikhet ska uppmärksammas och motarbetas av biblioteket genom bland annat jämlik tillgång till, och främjande av, litteratur och kultur runt om i kommunen. Vår verksamhet ska också vända sig till dem som inte besöker biblioteket regelbundet på egen hand. Folkbiblioteken ska bistå de som verkar för lokalt engagemang och samarbeta med lokala föreningar.

En förutsättning för att kunna hantera sin vardag och delta fullt ut i det demokratiska samhället är att behärska de digitala verktyg och informationskanaler som erbjuds.

Idag förverkligar vi målet genom att:

- erbjuda tillgång till fjärrlån för att främja debatt, studier och forskning,
- erbjuda och söka samarbeten med föreningar och bildningsförbund för programverk-samhet (t ex föredrag eller utställningar) kring frågor om demokrati och yttrandefrihet,
- kontinuerligt kompetensutveckla bibliotekets personal i senaste kommunikationsteknik och sociala medier,
- vara aktiva på sociala medier såsom Facebook och Instagram.

Det här vill vi utveckla 2024-2027:

- insatser för att öka andelen digitalt delaktiga medborgare, t ex genom att erbjuda handledning i grundläggande digitala funktioner som att hjälpa äldre, med små eller ringa kunskaper om datorer att klara den alltmer digitaliserade tillvaron
- arbeta fram förslag på hur biblioteket utvecklas till en efterfrågad mötesplats för fler kommuninvånare och fler kulturer – och föreningsaktiviteter,
- få fler samarbeten med studieförbund för utställningar, föredrag, debatter och liknande som främjar gemenskap och förståelse för varandras olikheter,
- om möjlighet finns söka projektmedel för digital delaktighet.

Nyckeltal:

- antal arrangemang kring digitala medier

5.1.8 Mål nr 8 (bibliotek för alla)

Folkbiblioteket ska vara jämlikt vad gäller tillgång till media och samhällsinformation för alla. Biblioteket värnar om allas rätt till information när man behöver den, där man behöver den och på ett sätt som man kan ta till sig. Det är bibliotekens grundläggande uppdrag att erbjuda olika typer av media såsom lättläst litteratur, böcker med extra stor stil, talböcker, litteratur på andra språk samt personlig handledning och rådgivning.

Idag förverkligar vi målet genom att:

- erbjuda tillgängliga och trygga biblioteksmiljöer,
- tillhandahålla e-tjänster (hantera lån, söka litteratur, tidningsdatabaser, erbjuda e-böcker och film m.m.) via hemsidan,
- erbjuda anpassad teknik och personlig service för personer med funktionsnedsättning och särskilda behov, exempelvis talböcker,
- tillhandahålla litteratur i form av depositioner på kommunens boenden och institutioner samt erbjuda s.k. boken kommer-service,
- erbjuda utlån av media på efterfrågade språk samt medier anpassade för olika typer för funktionsnedsättning, olika åldrar, kunskapsnivåer och intresse,
- köpa in böcker på två parallella språk i syfte att tillgängliggöra svensk litteratur för både barn och vuxna med annat modersmål än svenska,
- se till att personalen fortlöpande deltar i utbildningar och nätverk för kompetensutveckling på området.

Det här vill vi utveckla 2024-2027:

- samverka med läsobud och andra för att marknadsföra tillgången till olika läshjälpmedel och läsfrämjande arbete.

Nyckeltal:

- antal låntagare som använder sig av tjänsten ”boken kommer” antal turer med ”boken kommer”.

6 Utvärdering och uppföljning av biblioteksplan för folkbiblioteket

Denna plan är utgångspunkten för en process där biblioteksverksamheten är i ständig utveckling. Planen ska utvärderas och revideras under varje ny mandatperiod. Ansvarig för utvärdering och uppföljning är biblioteket.

Till denna plan finns en utarbetad handlingsplan för bibliotekspersonalen som kommer att följas upp och revideras varje år i form av en verksamhetsberättelse som delges samhällsbyggnadsnämnden.

7 Inledning skolbiblioteksplan

Skolbibliotek har en stor betydelse för elevers utbildning och bildning. Läsning är vägen till ett rikt och fördjupat språk och språket är grunden till nästan all inläring. När barn och unga har ett tillgängligt och väl utrustat bibliotek i sin omedelbara vardag ökar deras läsintresse och språkutvecklingen stärks. Ett bibliotek med skön- och facklitteratur bjuder också en växande människa på en rik palett av olika sätt att se på världen. Genom litteraturen kan man möta människor, tankar och miljöer man aldrig annars hade mött i sitt dagliga liv. Världen blir större och förståelsen för andra växer.

I en tid då mängden digital information och desinformation ökar spelar skolbiblioteket en central roll för elevernas medie- och informationskunnighet (MIK). Vår demokrati är beroende av att vi lyckas rusta dagens unga med källkritiska förhållningssätt och göra dem motståndskraftiga mot desinformation. Att förstå mediernas roll och att kritiskt kunna värdera samt själv ansvarsfullt producera innehåll är grundbulten i vår yttrande- och informationsfrihet.

8 Bakgrund

8.1 Lagkrav

Elevers rätt till skolbibliotek regleras i *Bibliotekslagen*¹ samt *Skollagen*² som säger att "eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasie-särskolan ska ha tillgång till skolbibliotek". I *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2022* (Lgr22)³ står det att det är rektors ansvar att "skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens".

Barns och ungas läsförmåga samt informationskunnighet har varit föremål för ett flertal statliga rapporter och utredningar under de senaste åren. Skolinspektionen har 2022 granskat det läsfrämjande arbetet i ett antal mellanstadieskolor i landet och konstaterar att majoriteten av skolorna behöver stärka sin verksamhet.

¹ SFS nr. 2013:801 Bibliotekslag

² SFS nr. 2010:800 Skollag, 2 kap. 36 §

³ Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet – Lgr22, 2.8 Rektorns ansvar, s.20.

Skolbiblioteket ska används som en resurs i det läsfrämjande arbetet i samtliga årskurser och ämnen och inte bara inom ramen för svenska⁴. Skolinspektionen konstaterar också att läsfrämjande verksamhet sällan är en del av skolans strategiska arbete utan oftast är beroende av enskilda lärares intresse.

Den statliga utredningen *Skolbibliotek för bildning och utbildning* som presenterades 2021 konstaterar att skolbibliotekarien har en central roll för skolbibliotekets kvalitet samt att likvärdigheten mellan skolor är bristande. Därför förordas lagstiftning som garanterar att alla skolbiblioteket bemannas med en fackutbildad bibliotekarie. Utredningen pekar också på att skolbiblioteket är viktigt för skolors arbete med MIK. "Liksom läsförståelse är medie- och informationskunnighet en förmåga som är väsentlig för elevers möjligheter att fungera som samhällsmedborgare och att delta i det demokratiska samtalet samt för kunskapsutvecklingen i skolans alla ämnen".⁵

Regeringens skrivelse *Barns- och ungas läsning* pekar på att utifrån "alla stora undersökningar av läsning bland skolelever kan konstateras att det finns ett samband mellan hur bra eleverna läser och deras familjers socioekonomiska status (Fredriksson & Taube, 2012).

PISA och PIRLS-mätningarna visar också detta samband. Den bristande jämlikheten är en stor utmaning i den svenska skolan och ett långsiktigt problem för Sverige, inte bara för att vi ska klara kompetensförsörjningen, utan också för att de elever som i dag misslyckas i skolan riskerar att fastna i social problematik i framtiden."⁶

Läsdelegationens betänkande *Barns- och ungas läsning. Ett ansvar för hela samhället* framhåller den stora potential skolbiblioteket har att verka i gränslandet mellan skola och fritidsläsning. "Skolbiblioteken har en dubbel uppgift att dels fungera som en pedagogisk resurs i undervisningen, dels främja elevernas intresse för läsning och litteratur."⁷ I *Demokratins skattkammare. Förslag till en nationell biblioteksstrategi* förordas att skolan "behöver en utbyggd, välfinansierad och med pedagogiken integrerad skolbiblioteks-verksamhet".⁸

Skolbiblioteksverksamheten i Ödeshögs kommun utgår från Bibliotekslagen, Skollagen och Lgr 22. I den *Regionala biblioteksplanen för Östergötland 2024-2027* beskrivs skolbibliotekens uppdrag. I *Biblioteksplanen 2024-2027 för Ödeshögs kommun* beskrivs skolbibliotekens övergripande åtaganden.

⁴ SOU 2020:13, skolbibliotek för bildning och utbildning. Utbildningsdepartementet.

⁵ SOU 2020:3 s.18

⁶ Skr. 2020/21:95, Barns och ungas läsning. Kulturdepartementet, s. 8

⁷ SOU 2018:57, Barns och ungas läsning - ett ansvar för hela samhället: betänkande av läsdelegationen. Kulturdepartementet, s. 29.

⁸ Kungliga biblioteket, Demokratins skattkammare: förslag till nationell biblioteksstrategi, 2019b, s.16

I skolbiblioteksplanen för Ödeshögs kommun konkretiseras skolbibliotekets uppdrag för att sedan kunna vara ett underlag för förskolan/skolornas handlingsplaner. Skolbibliotekens verksamhet utvärderas och följs upp på skol- och huvudmannanivå inom ramen för det systematiska kvalitets-arbetet. Liksom skolans övriga pedagogiska verksamhet utgår skolbibliotekets verksamhet från beprövad erfarenhet och vetenskaplig grund.

8.2 Medie- och informationskunnighet och artificiell intelligens

Medie- och informationskunnighet (MIK) är en nyckelkompetens som är avgörande för att kunna navigera i vardagen. MIK omfattar kunskaper, förmågor och förhållningssätt som är nödvändiga för att kunna vara en informerad, inkluderad och aktiv medborgare i ett demokratiskt samhälle. MIK berör flera områden som till exempel att kunna hitta, analysera, värdera och skapa information, utöva källkritik och källtillit samt kunna tolka budskap i bild och rörliga medier. MIK är ett omfattande och ständigt föränderligt arbetsområde som också är nära förbundet med skolans demokratiska uppdrag. Huvudmannen ser ett behov av att stötta skolornas arbete med att stärka elevernas kunskaper om hur informations- och mediasamhället fungerar. En vidare utveckling av artificiell intelligens (AI) i samhället kommer också att kräva en ökad insikt hos både lärare och elever, då kan ett väl inarbetat skolbibliotek vara ett extra stöd.

8.3 Samverkan mellan olika yrkesgrupper inom skolan

En välfungerande skola drivs av många olika yrkesgrupper och en kvalitativ skolbiblioteks-verksamhet är beroende av att det finns en utbildad bibliotekarie i biblioteket, i klassrummen och i fritidsverksamheten. Genom att kombinera skolbibliotekariens, lärarens, specialpedagogens och IT-pedagogens specifika kompetenser kan undervisningen breddas och fördjupas i syfte att stärka elevernas läs- och språkutveckling samt medie- och informationskunnighet. Elevernas läsmotivation ökar och fritidsläsningen stimuleras. Huvudmannen ser att det finns ett behov av att främja likvärdigheten mellan skolorna så att alla elever får möta en skolbibliotekarie i sin dagliga skolmiljö.

9 Skolbibliotek i Ödeshög

9.1 Uppdrag

Skolbiblioteket ska användas som en del i undervisningen för att stimulera elevernas läsutveckling och stärka deras språkliga förmåga.

- Skolbiblioteket ska användas som en del i undervisningen för att stärka elevernas digitala kompetens med fokus på MIK i skolans samtliga årskurser.
- Skolbiblioteket ska vara en tillgänglig lärmiljö och anpassad till elevernas åldrar, antal och behov samt främja och upprätthålla trygghet och studiero.
- Skolbiblioteket ska verka tillsammans med annan personal på skolan för att stärka hela skolans läskultur samt för att främja elevernas läsmotivation såväl under skoltid som på fritid.
- Skolbiblioteket ska stödja och främja nyanländas lärande och språkutveckling, samt möta flerspråkiga elevers behov av texter på olika språk samt möjliggöra transspråkande.
- Skolbiblioteket ska bidra till en god övergång från förskolans arbete med läsutveckling och samverka med förskoleklass utifrån övergripande mål och riktlinjer i kapitel 3 i Lgr22.
- Skolbiblioteket ska samverka med fritidshemmet utifrån övergripande mål och riktlinjer kapitel 4 i Lgr22 i syfte att erbjuda eleverna en meningsfull fritid.
- Skolbiblioteket ska utgöra en del av skolans värdegrundsarbete och arbete för att främja elevers demokratiska värderingar.
- Skolbibliotekets verksamhet ska vara inkluderande i förhållande till elevernas kön, etniska tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet, sexuella läggning, ålder och/eller funktionsnedsättning.
- Skolbiblioteket ska verka för att alla elever oavsett kön utvecklar en bred läsrepertoar.
- Skolbiblioteket ska samverka med elevhälsa och lärare för att främja elevers fysiska och psykiska hälsa samt för att stötta elever med extra anpassningar och särskilt stöd.
- Skolbiblioteket ska ha rutiner och aktiviteter som främjar elevers delaktighet och möjlighet att påverka skolbibliotekets verksamhet.

Skolbibliotekets verksamhet leds av rektor och är en del av skolans systematiska kvalitetsarbete, väl synliggjort för skolans personal. Skolbibliotekets uppdrag verkställs genom ansvarig skolbibliotekarie och samarbete med kommunbiblioteket är en viktig del av det uppdraget.

9.2 Utvecklingsområden

Skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen			
<i>Nuläge</i>	<i>Målsättning</i>	<i>Strategi</i>	<i>Uppföljning</i>
Det finns inget samarbete mellan skolbibliotekarie och lärare.	Att alla lärare ser skolbibliotekarien som en självklar samarbetspartner i så väl planering, genomförande som utvärdering när det rör läsförämjande samt digital kompetens för att nå målen i läroplanen.	Rektor möjliggör för planeringstid för samarbete i schemaläggning. Lärare bokar in samtal med skolbibliotekarien rörande samarbeten i undervisningen.	Under terminen sker ett naturligt samarbete mellan skolbibliotekarie och lärare. Samarbetet utvärderas.

I genomförandefasen är det viktigt att alla har ett ansvar för det som är målbilden i planen, för att det på riktigt ska bli en del av verksamheten. Om det bara är skolbibliotekarien som har ansvar för att vara en del av verksamheten kommer det inte att bli en hållbar skolbiblioteks-verksamhet. Det är viktigt att skolbiblioteksverksamheten blir en del i det systematiska kvalitetsarbetet.

9.3 Mål

2024

Varje skola har upprättat en handlingsplan utifrån Ödeshögs skolbiblioteksplan.

2027

Skolbiblioteken har en självklar plats i verksamheten när nya skolor planeras både i fråga om det fysiska rummet som till bemanning och kompetens.

9.4 Uppföljning

Utvärdering av skolornas handlingsplaner för skolbibliotek sker årligen som en del av det interna systematiska kvalitetsarbetet och genomförs tillsammans med rektor och lärare. Frågor att lyfta kan exempelvis handla om måluppföljning, fungerande arbetssätt och utvecklingsområden inför kommande år. Genom att kontinuerligt arbeta med uppföljning och förbättringar skapar vi en kvalitativ och stabil verksamhet till nytta för både elever och lärare.

9.5 Ansvar

Huvudmannen, Ödeshögs kommun, ansvarar ytterst för att alla elever har tillgång till en skolbiblioteksverksamhet.

Bildningsförvaltningen ansvarar genom bildningschefen att:

- säkerställa att alla skolor har en skolbiblioteksverksamhet som följer rådande styrdokument och att kvaliteten på verksamheterna följs upp inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet,
- säkerställa att den kommunövergripande skolbiblioteksutvecklingen bedrivs i samklang med huvudmannens övriga utvecklingsarbete,
- stödja rektorer i deras arbete med att leda och utveckla skolbiblioteksverksamheten inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet,
- verkställa fattade beslut gällande läs- och skrivutveckling i Barn- och utbildningsnämnden

Rektor ansvarar för att:

- säkerställa att skolan har en skolbiblioteksverksamhet som följer rådande styrdokument och skolornas egna utvecklingsplaner för skolbibliotek,
- skolbiblioteket integreras i skolans arbetsplan samt följs upp och revideras inom ramen för skolans systematiska kvalitetsarbete,
- säkerställa att skolan har en skolbibliotekarie eller skolbiblioteksansvarig lärare samt att ge förutsättningar i form av tid för skolbibliotekarien/skolbiblioteksansvarige läraren att sköta sina uppdrag,
- säkerställa att skolbibliotekets verksamhet kommer alla elever till del samt nyttjas av lärare integrerat i den pedagogiska verksamheten,
- ge förutsättningar för skolbibliotekarie/skolbiblioteksansvarig lärare att regelbundet samplanera med skolans övriga pedagoger,
- fördela medel till inköp av böcker, andra medier och skolbiblioteksmaterial,
- avsätta tid för skolbibliotekariens kompetensutveckling.

Skolbibliotekarie ansvarar för att:

- bedriva skolbiblioteksverksamhet i kommunen utifrån rådande styrdokument,
- samverka med lärare och annan pedagogisk personal för att skolbiblioteket ska vara en integrerad del av den övriga pedagogiska verksamheten,
- i samverkan med rektor och arbetslagen precisera och följa upp skolbibliotekets mål och aktiviteter inom ramen för skolans systematiska kvalitetsarbete,
- samverka kommunövergripande med ledningsgruppen, skolbiblioteksnätverk (regionalt, nationellt)
- skapa strukturer och rutiner för elevinflytande.

Lärare ansvarar för att:

- tillsammans med skolbibliotekarie undervisa om bibliotekets uppbyggnad, funktion och resurser,
- säkerställa att alla elever kontinuerligt får tillgång till skolbiblioteket som lärmiljö,
- samplanera med skolbibliotekarien.
- möjliggöra elevers påverkan och inflytande över skolbiblioteket.

Elev ansvarar för att:

- hantera skolbibliotekets böcker och andra medier ansvarsfullt.
- samt bidra till att skolbiblioteket är en trygg lärmiljö.
- utifrån förutsättningar och ålder använda sitt elevinflytande när möjlighet så ges.